

4. Проблеми інституту кримінального провадження на підставі угод. // Право і суспільство. – 2013. – №5. – С. 150–154.

5. Кримінальний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Відп. ред.: С. В. Ківалов, С. М. Міщенко, В. Ю. Захарченко – Х.: Одісей, 2013. – 1104 с.

6. Кримінальний процес: підручник / [О. В. Капліна, О. Г. Шило, В. М. Трофименко та ін.]; за заг. ред. О. В. Капліної, О. Г. Шило. – Харків: Право, 2018. – 584 с.

7. Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про практику здійснення судами кримінального провадження на підставі угод» від 11 грудня 2015 року № 13.

8. Проблемні питання кримінального провадження на підставі угод про визнання винуватості та про примирення у кримінальному провадженні. // Слово Національної школи суддів України. – 2013. – № 4. – С. 98–103.

Діхтярь А.В.

студентка,

Науковий керівник: Гнатюк А.Ю.

кандидат юридичних наук, асистент,

Полтавський юридичний інститут

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

ЩОДО ДОЦІЛЬНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІГРАФА ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

На сьогодні, у зв'язку з інтенсифікацією процесів інтеграції України у світове співтовариство, виникає об'єктивна необхідність у здійсненні відповідних організаційно-правових заходів, пов'язаних з модернізацією правоохоронної сфери, запровадженням нових методів роботи органів кримінальної юстиції. З огляду на це, актуалізується питання щодо аналізу перспектив впровадження конкретних інноваційних технологій під час здійснення досудового розслідування, зокрема, поліграфа, який широко використовується у кримінальному процесі зарубіжних країн.

Варто зазначити, що легальне визначення поняття «поліграф» міститься у кількох нормативно-правових актах. Зокрема, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа у Державному бюро розслідувань» від 11 травня 2017 р. № 449, поліграф являє собою технічний багатоканальний (у тому числі має канал виявлення протидії) реєстратор психофізіологічних реакцій суб'єкта дослідження, який дає можливість виявляти і фіксувати психофізіологічні реакції суб'єкта дослідження на певні стимули (подразники) шляхом перетворення його психофізіологічних показників активності з аналогових сигналів у цифрові сигнали, які відображаються у вигляді кривих на поліграмах [1]. Фактично, у даному випадку мова йде про прилад, функціональним призначенням якого є вимірювання фізіологічних змін, пов'язаних з центральною нервовою системою. Утім, з огляду на це, можна зробити висновок про потенційну можливість маніпулювання з боку підозрюваного або обвинуваченого результатами, одержаними внаслідок використання такого пристрою, що, у свою чергу, обумовить нівелювання доказового значення отриманої інформації. Зокрема, мова йде про випадки, за яких особа вдається до обману, що, з урахуванням когнітивних особливостей останньої, використанням спеціальних медичних препаратів тощо, дає змогу спотворити фактичні психофізіологічні реакції такого суб'єкта дослідження.

Слід зауважити, що відповідно до Проекту Закону про доповнення Кримінального процесуального кодексу України положеннями щодо використання поліграфа (детектора брехні) від 10.12.2015 р. (далі – Законопроект), перевірка правдивості показів особи на поліграфі (детекторі брехні) є особливим різновидом втручання у приватне спілкування (життя) [2]. Тобто, згідно з положеннями Законопроекту, застосування окресленої технології належить до негласних слідчих (розшукових) дій, що, утім, не узгоджується з правовою природою останніх. Так, відповідно до ч. 1 ст. 246 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК), НСРД є різновидом слідчих (розшукових) дій, відомості про

факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню [3]. Однак, враховуючи те, що отримання інформації від особи внаслідок застосування поліграфу, потребує обов'язкової згоди на це останньої, можна дійти висновку про відсутність корелятивного зв'язку між особливостями використання «детектору брехні», з одного боку, та загальними засадами проведення НСРД, з іншого.

Окрім цього, згідно з положеннями Законопроекту, перевірка правдивості показів особи на поліграфі є психофізіологічною експертизою, тобто належить до такого процесуального джерела доказів як висновок експерта. Водночас, передбачається, що результати перевірок на поліграфі (детекторі брехні) мають орієнтовне значення в процесі доказування [2]. Фактично, позиція законодавця видається суперечливою, адже, по суті, доказове значення даних, отриманих внаслідок застосування окресленого приладу, залишається невизначеним, що, у свою чергу, не відповідає зарубіжному досвіду регламентації даного інституту в кримінальному провадженні.

Так, незважаючи на довготривалий характер застосування поліграфа у кримінальному процесі Великої Британії, питання щодо правової природи отриманої внаслідок його застосування інформації на сьогодні залишається однозначним: відповідні дані не є доказами, проте мають певне орієнтуюче значення під час здійснення кримінального провадження [4, с. 5]. Водночас, відповідно до законодавства Сполучених Штатів Америки використання результатів допиту, отриманих шляхом застосування поліграфа, мають достатню доказову цінність, щоб бути допущеними в якості судового доказу за наявності згоди сторін [5, с. 140]. Проте, у будь-якому випадку, передумовою посилення на інформацію, одержану у зв'язку із застосуванням «детектора брехні», є наявність згоди підозрюваного або обвинуваченого на її використання, а також обов'язкової згоди сторони обвинувачення.

Таким чином, з огляду на вищезазначене, можна дійти висновку, що на сьогодні, використання у кримінальному провадженні даних, одержаних під час застосування «детектора брехні», видається перспективним, але тільки в якості орієнтуючої інформації для

отримання інших доказів. Задля належного функціонування та ефективного використання результатів поліграфічних технологій на стадіях досудового розслідування та судового розгляду, необхідним є, по-перше, створення правової основи для цього шляхом внесення відповідних змін до КПК, якими б було регламентовано процедуру та доказове значення одержаної внаслідок застосування «детектора брехні» інформації. По-друге, у цьому аспекті важливим стає вжиття конкретних організаційних заходів, зокрема, затвердження методики проведення психофізіологічних досліджень, адже характерною особливістю використання поліграфа як специфічного засобу здійснення слідчих (розшукових) дій, насамперед, допиту, є наявність суб'єктивного фактора інтерпретації показань, отриманих шляхом застосування «детектора брехні»; автономне існування конкретних психофізіологічних реакцій без висновку фахівця-поліграфолога не може бути підставою визнання одержаних даних в якості доказів, у зв'язку з чим необхідною є уніфікація відповідних методик проведення поліграфічного дослідження.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Порядку проведення психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа у Державному бюро розслідувань: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 травня 2017 р. № 449. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/449-2017-п>.
2. Проект Закону про доповнення Кримінального процесуального кодексу України положеннями щодо використання поліграфа (детектора брехні) № 2521 від 10.12.2015 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=46058.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012. 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013, № 910, № 1112, № 13, ст. 88.
4. Johnston, Ed (2016) Brain scanning and lie detectors: The implications for fundamental defense rights. *European Journal of Current Legal Issues*, 22.
5. Використання поліграфа в кримінальному судочинстві США / О. В. Личник // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2013. – № 3. – С. 136-141.